

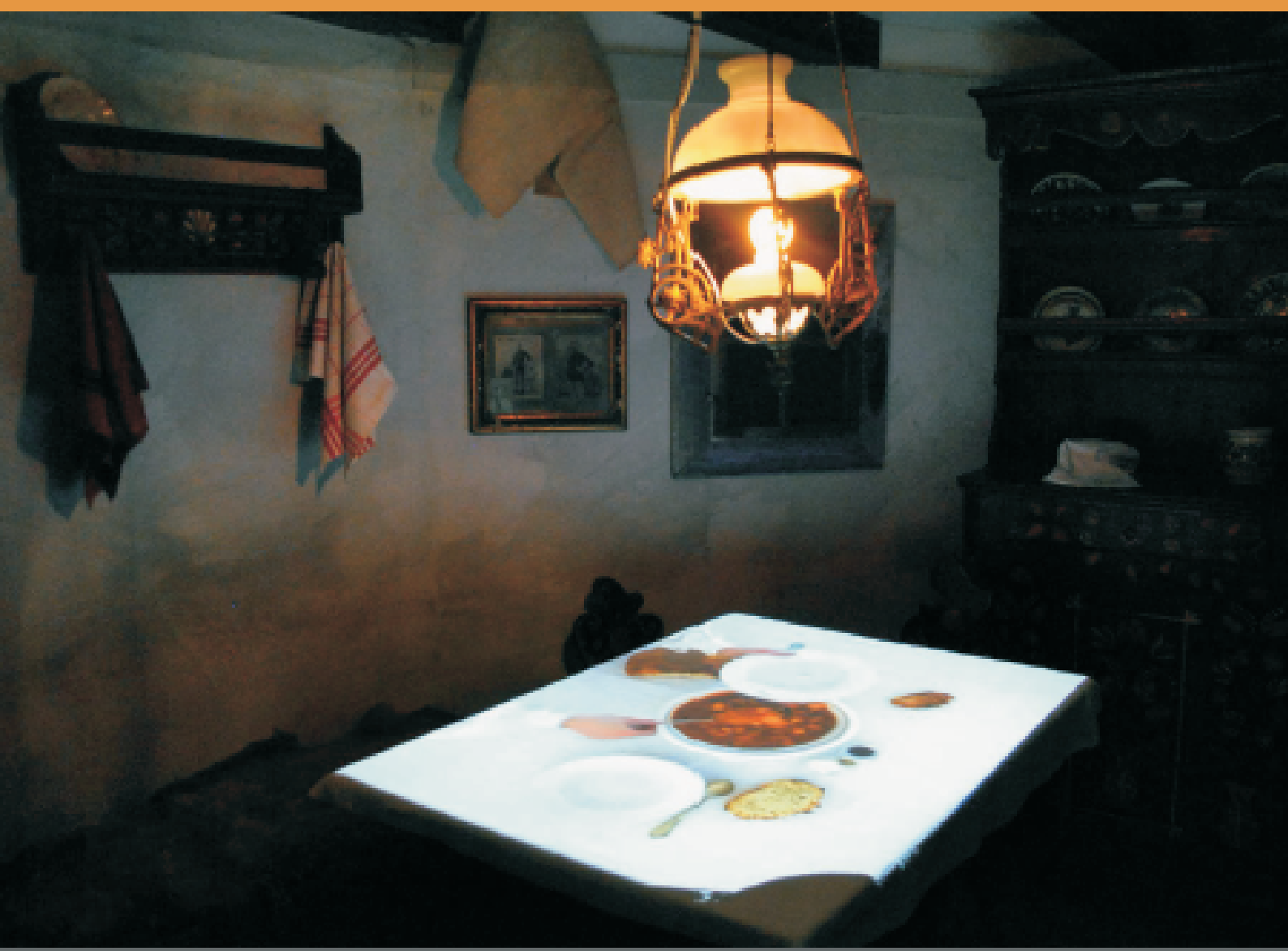

2015 • 8

LXVIII. évfolyam • augusztus

művelődés

közművelődési havilap

Asszonysors, asszonyszerep újító múzeumi bemutatásban

M

ájus 22-én a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum *Anna. Asszonysors a XX. században* címmel nyitott kiállítást. Jelen írás e tárlat létrejöttének történetét, a témaválasztás és -feldolgozás, azaz a bemutatás módjának megválasztásának hátterében meghúzódó koncepciót kívánja vázolni, valamint a kiállítás által közvetített mondanivalót próbálja meg összefoglalni.

Célkitűzések

A kiállítás célja nem kevesebb, mint a huszadik századi székelyföldi hagyományos paraszti kultúrát, annak tárgyi világát, valamint a helyi társadalom működését egy – erdélyi viszonylatban előzmény nélküli – sajátos perspektívából, egy női életút felől szemlélve próbálja meg bemutatni a néprajzi muzeológia eszköztárát segítségével hívva, valamint a modern

technika adta lehetőségeket is felhasználva, úgy, hogy a látogatót is bevonja az életút alakításába. A látogató nem csak passzív szemlélője a bemutatott eseményeknek, hanem amikor eldönti, hogy egyik vagy másik kiállítótermembe lép, döntést hoz a történet alakulására nézve is.

A hagyományos életvilág(ok) bemutatása szintén kettős perspektívából történik meg. A kiállítás egyrészt az emberi (asszonyi) életút fontosabb fordulópontjaira és életszakaszaira koncentrálnak, másrészt a 20. század nagy történelmi eseményeit, sorsfordító momentumait ragadja meg.

A kiállítást a szervezők bizonyos szempontból módszertani kísérletnek is szánták. Nemcsak tárgyakat, hanem tereket, hangulatokat és miért ne, a jellegzetes szagokat is meg kívántuk jeleníteni. Tudatosan nem használtunk tárlókat, mert nem akartuk a tárgyakat elzárni, elidegeníteni a látogatóktól, hanem épp ellenkezőleg, azt kívántuk ezzel is érzékeltetni, hogy ezek a tárgyak között valamikor emberek élete zajlott, s hogy a tárgyak legtermészetesebb módon egy emberélet köré csoportosulva alkotnak együtteseket, a használat adja jelentésük kontextusát, tehát (muzeológiai) értelmezésük is ebben a kontextusban történik.

A kiállítás részletes bemutatása

A kiállítás a Haáz Rezső Múzeum öt emeleti termében, mintegy 120 négyzetméternyi felületen mutatja be Anna életútjának fontosabb fordulópontjait. Az első terembe lépve egy székelyföldi falu utcáján találjuk magunkat. Szemközt faragott székelykapu, amely már a Múzeum korábbi néprajzi kiállításában is szerepelt, de ebben a kontextusban is hasznosíthatónak bizonyult. A nyitott kapun át egy hagyományos székelyporta udvarára látni rá. Jobb oldalt

„Az utca gyermekeivel sokat henteregtünk a házunk előtt a libalegelőn, a nyári csepergő után gyűrtük a sarat a kapu előtt meztláb”

utcarészletet megjelenítő óriásposzter, előtte postaláda. A kapu előtti téren elszórva hagyományos gyermekjátékok (szekér, szövőszék, kórémuzsika), az út porában ugróiskola rajza látható. A kapun belépve jobb oldalt egy hagyományos parasztház kékre meszelt homlokzata, szemközt pedig a csűr deszkaajtaja látható, résnyire kinyitva, ezzel is jelezve, hogy a látogatónak a csűr felé kell vennie az irányt. Az csűr oldalának támasztva fából készült taliga látható, a csűrkapura szegezve pedig „frissen” lenyúzott báránybőrök száradnak.

A második teremben egy csűr belsejét alakítottuk ki. Belépve friss szalma illata csapja meg az orunkat, s ahogy a szénabálák között felfele haladunk, csakhamar megpillanthatjuk a csűr közepében táncoló fiatalok képét. A csűr falának támasztva kettős járom, szekérkerék és egyéb gazdasági eszközök találhatók. A csűrből kifelé haladva jobb oldalt Maszelka János festőművész Megezés című festményének alapján készült óriásposzter jelzi a látogatónak a csűrbeli mulatságon történeteket.

A kép mellett elhaladva a látogatónak egy lépcsőn kell leereszkednie egy sötét folyósóra (a lefele vezető lépcső eleve a bűnbe esés, a pokolba való alászállítás aktusát jelképezi). Itt látható Rebi, a javasasszony, aki a magzat elhajtását elvégzi; valamivel tovább pedig egy feszület és egy templomi pad látható, amely a megesett lányok eklézsiakövetésének, penitencijárásának szokására utal.

A kiállítás a Haáz Rezső Múzeum öt emeleti termében, mintegy 120 négyzetméternyi felületen mutatja be Anna életútjának fontosabb fordulópontjait.

A történet itt kettéválik, s a látogatónak magának kell eldöntenie, hogy melyik életpályamodell reprezentációját tekinti meg először. Ha a jobb oldali ajtón halad tovább, akkor egy megesett lány hagyományos életpályájának újabb állomása tárul a szemünk elé. Anna egy idősebb, elvált szomszédfalubeli gazdához megy férjhez, ennek lakásbelsőjét mutatja be a harmadik terem. A szoba közepén terített asztal áll, szemközt tálal, alatta pad. A bútortárolt írásos falvédő, bekeretezett családi

„Felpakolták a gazdasági felszereléseket, a szekeret, a kalangyakarókat is; háziszóttos zsákokot kellett adni, vetőmagot is.”

fényképek, konyhaszekrény valamint vaskályha – rajta lábassal és szenes vasalóval – egészíti ki.

Tovább haladva a gabonásban találjuk magunkat. Hombárok, lisztesláda, kukoricával tele zsákok, dagasztótékno, véka, krumplitörő, cséphadaró, és a falra erősített rúdral terített zsákok látványa tárul elénk. A gabonás deszkafalának rései közt „kikukucskálva” lelélező tehének láthatók.

Ha a látogató a harmadik terembe a bal oldali ajtón megy be, akkor városi, polgári környezetbe, egy zsidó család lakásába érkezik. A történet ezen változata szerint ugyanis Anna a szegény elől városra menekül, és beáll cselédnek. A terembe lépve egy polgári szalonban találjuk magunkat, ahol épp az ebéd tálalása zajlik. A jelenetet a kiállításban egy video projektor segítségével, az asztalra vetítve mutatjuk be.

A negyedik teremben szintén két szalon futnak az események, de mindkét oldalon az 1950-es évek második felétől kezdődő erőltetett kollektivizálás időszaka kerül bemutatásra. A jobb oldali teremrészben gabonával tele zsákok egy tucatja, zsákokkal telerakott szekér és halomba hordott gazdasági eszközök jelzik azt, hogy milyen méretű fosztogatás végeztek a kommunista káderek. A falakon és a deszkakerítésre erősítve pedig a kollektív gazdálkodás előnyeit ecsetelő propagandaplakátok láthatók. Ez a rész tehát a rendszernek kiszolgáltatott, a vagyonától megfosztott paraszti sorsot jeleníti meg. Ebből a kilátástalan helyzetből Anna a városba menekül, a frissen létesült varrodában helyezkedik el. A varrodai munka

hangulatát és kortárs recepciójának kontextusát teremti meg a terem falára kivetített rövidfilm.

A terem bal oldali részében egy másik perspektíva érvényesül, a rendszert kiszolgáló, a kommunista ideológia hithű követőinek szempontjából figyelhető meg a korszak. A történet e változata szerint a zsidó polgárcsaládnál (amelyet a második világháború idején deportáltak) szolgáló Anna a háború után a kommunista hatalom szolgálatába áll, és a faluba visszatérve a kommunista eszmék lelkes terjesztője lesz, oroszlátrészt vállal a termelőszövetkezet megalapításában. Ennek megfelelően a terembe lépve egy téves irodában találjuk magunkat. A falon Gheorghe Gheorghiu-Dej-t ábrázoló kép függ, amelyet a Román Szocialista Köztársaság és a Román Kommunista Párt címere fog közre. Az íróasztalon a kommunista agitátor kellékei látható: írógép, telefon, különböző pártjelvények és pártiratok láthatók. Itt kell megemlíteni, hogy ez az a pont, ahol a történet ugyan két szálon fut, de nem válik el teljesen egymástól. A terem két része egy üvegablakon át kommunikál egymással, előtte egy belépési nyilatkozat látható, amelyet, ha a jobb oldali részből nézzük Anna, mint a földjeiről lemondani kényszerült falusi gazda nyújt be, ha bal oldali részről nézzük, akkor Anna, a pártaktivista csikar ki a falusi gazdától. Ez az ablak jelzi, hogy az 1950-es és 1960-as évek székellyöldi falvaiban egyazon időben két párhuzamos létező világ(szemlélet) érvényesült, s ezek csak egy igen szűk felületen érintkeztek egymással.

A történet szálai az ötödik teremben ismét összefutnak. Ez az egység időben és térben egyaránt tovább repíti a látogatót. Anna az 1970-es években városra költözik, s egy panellakás ablakából nézi, amint épül körülötte a kommunizmus. Ahogy a terembe lép a látogató, jobb oldalt a korabeli plakátok és propaganda célzattal készített kimutatók láthatók, bal felől pedig egy vörös függöny előtt a Ceausescu-házaspárról készült réz plakettek láthatóak. Tovább haladva, szintén jobb oldalon egy panellakás konyhájába nyer betekintést, majd a lakás szobájába ér a látogató, akit a korszakban divatos furnérból készült bútorok, korabeli háztartási berendezések (televízió, rádió, porszívó) és a korszakra jellemző lakásdíszek (porcelánfigurák, üveghal, kötött csipke, naiv festmények stb.), látványa fogad. A lakással átellenben sötét oszlopok sora emelkedik, ezek egy készülő tömbház betongerendáit jeleníti meg.

A kiállításban Anna képe egyszer sem jelenik meg, azonban gyakran feltűnik az őt és a hozzá hasonlókat szimbolizáló hímmzett zsebkendő, amelyen Anna neve van kivarrva. Így láthatjuk a csűrben, a parasztházban – a konyhaszekrényen – és a polgári lakásban, az ebédli szekrényének sarkán.

A hagyományos asszony-szerepek kutatása a magyar néprajzi szakirodalomban

A női életútmodellek és szerepek kutatására a magyar néprajztudományban inkább csak szórványosan volt példa. Mérföldkőnek Kiss Lajos *A szegény asszony élete* című, 1943-ban napvilágot látott munkája számít, amely a különböző női munkás-szerepeknek és azok napirendjének monografikus feldolgozását adja (Kiss 1943). Morvai Judit a nőknek a hagyományos nagycsaládon belül betöltött szerepeit (a gyermekkortól az időskorig) veszi számba (Morvai 1965). Bertalan Ágnes a bihari lányok és asszonyok életterét, tennivalóit, táplálkozási és tisztálkodási szokásait, szerelmi életét erkölceit elemzi. (Bertalan 1963). Zakariás Erzsébet pedig az erdővidéki hagyományos asszonyélet monografikus elemzését adja (Zakariás 2000).

Tátrai Zsuzsanna egyik kötetében a leányéletet elemzi. Kötetében kitér a lányok korcsoportjainak bemutatására, a nagylánnyá válás velejáráira, az udvarlás és a férjhezmenetel idejére, a lánynak a faluközösségben és a családban betöltött szerepének elemzésére,

„Reggeltől estig listákat írtam; most láttam, hogy a kapzsi kulákok mi földet elvettek vót a szegén néptől!”

a leányjátékok, a leánymunkák és az ünnepi szokások valamint az ezekhez kapcsolódó praktikák és költészet bemutatására (Tátrai 1988).

Örszigethy Erzsébet azt elemzi, hogy a szocializmus éveiben, a férfiak városi munkába állásának következtében hogyan alakult át a falusi asszonyok munkaszervezete, s hárultak rájuk a korábban férfimunkáknak számító háztáji és mezei munkálatok (Örszigethy 1986).

A személyes női életsorsok néprajzi vizsgálata

Az egyedi női életsorsok iránt a néprajztudomány, azon belül is elsősorban a folklorisztika, érdeklődése a 20. század második felében élénkült meg. 1974-ben jelent meg a Gondolat könyvkiadónál Hoppál Mihály, Küllős Imola és Manga János gondozásában *Emléklül hagyom az unokáknak, dédunokáknak, lássák, hogyan éltünk, s hogy az ő életük szebb legyen egyszer... Önéletírások* címmel az a népi önéletírásokat tartalmazó válogatás, amelyben két női élettörténeti elbeszélés is szerepelt: *Emlékeim* címmel Berényi Andrásné (szerkesztette Hoppál Mihály), valamint *Életrajzom* címmel Vankó Imréné Dudás Juli (szerkesztette Küllős Imola) önéletrajza. A következő évben pedig – ugyancsak a Gondolat könyvkiadónál Hoppál Mihály gondozásában – önálló kötetben jelent meg Berényi Andrásné önéletírása *Nagy*

Rozália a nevem címmel. Erdélyben mérföldkőnek a Nagy Olga gondozásában, a Kriterion Könyvkiadónál megjelent Győri Klára *Kiszáradt az én örömem zöld fája* című önéletrajzi könyve számít. A kötet nemcsak a néprajzkutatók és az irodalomtörténészek körében váltott ki heves érzelmeket, hanem a szerző szülőfalujában, Széken is. Az adott korszakban ugyanis idegenként hatott egy parasztasszony ilyen őszinte kitárulkozása (l. Keszeg 2001: 135–148.) A kötet azonban valóságos lavinát indított el, amelynek következtében egymás után láttak napvilágot paraszti környezetből származó nők hosszabb-rövidebb vallomásai. 1979-ben a Salamon Anikó gondozta gyűjteményes kötetben (*Így teltek hónapok, évek... Őt önéletrajz*) a csernakeresztúri Dávidné Csobot Borbála és a kelementelki Botos Amália önéletrajzi vallomását teszi közzé. Pillich László és Vetési László pedig *Leírtam életem. Népi önéletírások* (1987) címmel megjelentetett, 12 önéletírást tartalmazó könyve szintén közölt egy női önéletírást is. A szintén széki származású Kocsis Rózsi vallomásai pedig *Megszépiült szegénység* címmel 1988-ban látott napvilágot. Ugyancsak ebben az évben jelent meg Nagy Olga *Asszonyok könyve* című munkája, amely a parasztasszonyok életéről szóló, interjúhelyzetben keletkezett történeteket tartalmazott.

A folklorisztika érdeklődése a női életsorsok iránti a rendszerváltást követő években sem lankadt.

A folklorisztika érdeklődése a női életsorsok iránti a rendszerváltást követő években sem lankadt. 1994-ben Keszeg Vilmos gondozásában jelent meg Zsigmond Erzsébet önéletírása *Sirató, életem panaszos könyve* címmel. 1997-ben Nagy Olga gondozásában György Zsuzsa önéletrajza *Egy küzdelmes élet. Egy parasztasszony vallomása*, illetve Kocsis Rózsi újabb vallomása *Remények és kétségek között* címmel. 2000-ben Kocsis Rózsi újabb vallomása látott napvilágot *Nyitott könyv a lelkem. Egy anya vallomása* címmel. 2001-ben Keszeg Vilmos szerkesztésében Diószegi Anna *Életem története. Emlékek a kolozsvári Hóstatról* című könyve jelent meg. Páczkán Éva *Kopasz föld* címmel egy interjúhelyzetben készült női élettörténetet tett közzé és végezte el mentalitás- és

szövegvizsgálatát (2002). 2008-ban a kalotaszegi (Magyarvista) András Erzséki Erdei önéletrajzi vonatkozású írásából Ambrus Judit szerkesztett kötetet *Kedvemre való hogy meséljek* címmel, 2012-ben pedig Ozsváth Imola a mezőköbölküti Nagy Julianna önéletírását és egyéb írásait *Miért nem lettem költő?* címmel tette közzé. Mindkét esetben a forrásanyagot egy-egy hosszabb lélegzetű tanulmány kíséri, amely az életpálya sorsfordulóit és fordulópontjait, valamint az írásnak a személy életében betöltött szerepét részletes elemzés alá veti.

A szövegkiadás mellett, ezzel párhuzamosan az élettörténetek feldolgozására, és a női életsorsok értelmezésére is sor került. Nagy Ilona és Verebélyi Kincső egy-egy tanulmányban azt vizsgálta, hogy a női önéletírásokban milyen közös vonások, milyen életvezetési stratégiák és mentalitások fedezhetők fel. Elemzéseik azt mutatják, hogy a női önéletrajzok leginkább szenvedéstörténetek, amelyek egy sor sikertelen kitérés kísérletet tesznek láthatóvá (Nagy 1982: 8–10., Verebélyi 2000: 134–163.). Nagy Anna a többnyire paraszti származású városi házicseléd-társadalom felépítését, feladatkörét, közösségi megítélését és életútjának alakulását elemzi 13 élettörténet alapján (Nagy 1999: 121–139.). Ozsvát Imola egy halomgyári naiv festő (Ozsvát 2015: 31–118.), Demeter Annamária egy csíkborszovai szövőnő (Demeter 2005: 209–253.) élettörténetét rögzítette és elemezte, Szócs Levente pedig egy gyergyócsomafalvi asszony élettörténetének elemzését végezte el (Szócs 2010: 669–679.).

Keszeg Vilmos önálló kötetben elemezte egy mezősségi (Detreheuntelep) asszony levelezését (Keszeg 1996), elvégezte egy mészkiői asszony teljes irattárának felmérését, és elemezte az iratoknak az életút fordulópontjain betöltött szerepét (Keszeg 1998: 589–628.), egy másik tanulmányban pedig azt elemezte, hogy az írás milyen szerepet tölt be egy krizisai asszony életében (Keszeg 2005: 583–663.).

Életutak a múzeumban

A magyar muzeológia ritkán vállalkozott egy-egy személy életútjának bemutatására. Elsősorban egy-egy neves személyiség emlékének szentelt emlékszoba vagy emlékház kiállításai tekinthetők olyasfajta kísérleteknek, amelyek – elsősorban személyes dokumentumok és tárgyak segítségével – megpróbálnak egy-egy életpályát

„A '70-es évek végén felköltöztem a szép új blokkba, a városi kényelembe”

többé-kevésbé részletesen rekonstruálni. A téma sajátos megközelítését adja a Magyar Nemzeti Múzeumban 2007-ben *Németek Magyarországon – Magyarok Németországban. Európai életutak* címmel rendezett kiállítás, amely huszonkét különböző társadalmi rétegből származó személy élettörténetén keresztül mutatja be a két ország és a két kultúra találkozási pontjait a középkortól napjainkig. A kiállításban bemutatott életutak az egyedi sorsokon keresztül általános érvényű tanulságokkal szolgálnak (I. Huszár 2007: 295–299).

A kiállítás tervezési fázisai

A budapesti Magyar Nemzeti Múzeum kezdeményezésére 2008-ban egy Székelyföldet bemutató kiállításnak kellett volna elkészülnie, amelyen a székelyföldi múzeumok egységes koncepció keretében mutatták volna be gyűjteményeiket. Az elgondolás szerint a kiállítás egyben a Székelyföld és a régió múzeumainak magyarországi bemutatását/bemutatkozását is szolgálta volna. Ez a kezdeményezés azonban megrekedt az elvi megállapodások és a tervezések szintjén, ugyanis a különböző szakdiszciplínák (természetrajz, régészet, történelem, néprajz, könyvtörténet) képviselőinek nem sikerült olyan közös interdiszciplináris koncepciót kiépíteniük, amelyben az érintett intézmények (és alegységeik) megtalálták volna a maguk helyét. Ettől függetlenül ezt a kezdeményezést tekinthetjük ama szükséges első/kezdeti impulzusnak, amely lehetővé tette,

hogy az Anna-kiállítás létrejöhessen. A különböző székelyföldi múzeumokban és egyéb, a hagyományos/népi kultúra kutatásával és megőrzésével foglalkozó intézményekben dolgozó, a fiatalabb korosztályhoz tartozó néprajzkutatók nem túl népes csoportja ugyanis ezen a terven felbuzdulva, ezt továbbgondolva és saját szakterületéhez, valamint a bemutatással kapcsolatos technikai és metodológiai elképzeléseihez igazítva kezdte el a kiállítás tervének részletes kidolgozását.

A tervezés előtörténetét tekintve öt fontosabb mozzanatot említhetünk. 2010. május 5-én Kinda István körlevelet küldött szét a fiatal néprajzkutatók egy csoportjának (Miklós Zoltán, Salló Szilárd, Szócs Levente és Vajda András). E levél a következő fontosabb keretcélokat tartalmazta: (1) a székelyföldi legfiatalabb néprajzkutatók egy közös projektben (leginkább kiállításban) kellene megmutatniuk magukat úgy, hogy ezáltal megpróbálnak (2) egyrészt új szintet hozni a „dohos” múzeumi légkörbe, illetve (3) ügyelve arra, hogy a kiállítás keretei között mindegyik múzeum megmutathassa magát tárgyain keresztül. A szervezési munkálatok, az előtanulmányok, a kiállítás felépítésének lebonyolítására a levél szerzője egy évet javasolt, az átadás/megnyitási időpontját 2011-re tervezte. A levélváltást követően a tervet a 2010. június 19-én, a Zabolai Csángó Néprajzi Múzeumnál szervezett Székelyföldi Múzeumok Majálisán, majd az ezt követő, július 9. és 18. között megszervezett Fiatal Néprajzkutatók VII. Szemináriumán beszéltek tovább az említett rendezvényen

részt vevő kollegák. Ezekről a beszélgetésekről egyfajta jegyzőkönyv is készült, amelyben már konkrét témát, hely- és időkeretet fogalmaztunk meg. Ekkor kristályosodott ki az elképzelés, hogy a kiállítás egy székelyföldi paraszttasszony (akkor még Rebi) élet-történetét mutatná be, aki átélte a rövid/csonka 20. századot és annak nagy történelmi fordulóit. Már ekkor elvárásaként fogalmazódott meg, hogy a kiállításnak meg kell jelenítenie azt a vívódást, amellyel a 20. század második felében felnőtté vált falusi embere küzdött: nem lett volna-e jobb élete, ha az életút fordulópontjain más döntéseket hoz, más életpályát választ? Miért van arra ítélve egy falusi lány, hogy a szülők sorsát élje? Ennek érzékeltetésére Rebekának az életút elején olyan döntést kell hozni, amely két eltérő (egy hagyományos és egy „modern”) életpálya-modell megélését teszi lehetővé/szükségessé. Így vetődött fel a megesett lány motívumának gondolata.

Annak ellenére, hogy már ekkor elég élesen körvonalazódott a bemutatandó életpálya íve és a kiállításban megjelenítendő fontosabb mozzanatok sora, a tényleges munka csak 2013-ban kezdődött, amikor szeptember 19-én Miklós Zoltán, a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum igazgatója levélben szólította meg a munkacsoportot, ezáltal újabb lendületet és perspektívát adva a tervezésnek. Az első munkamegbeszélés 2013. október 10-én volt a Haáz Rezső Múzeumban. Ez tanácskozás annyiban tért el a korábbiaktól, hogy most már a konkrét helyszínt adta lehetőségekhez igazodva, teremről teremre járva Kinda István

jóvoltából készült el a kiállítási terv első vázlata az elhangzottak alapján.

A második megbeszélés november 28-án volt. Ezen már jelen volt Baróti Hunor is, a kiállítás látványtervéért felelős szakember. Ekkor volt az első sajtótájékoztató is, amelyről a helyi tévé (Digital 3 Tv) és rádió (Star Rádió) mellett az uh.ro internetes portál és a helyi (Székelyudvarhelyi Hírlap), valamint megyei (Hargita Népe) írott sajtó is beszámolt. Gyakorlatilag ekkor hozta nyilvánosságra a kiállítás tervét a munkacsoport. A kiállítás megnyitását ekkor még 2014. augusztus 18-ára terveztük.

A 2014-es év a tervezéssel (az alapterv finomításával), a tárgyak beazonosításával és beszerzésével, valamint a kivitelezéshez szükséges anyagi erőforrások megkeresésével telt el. Csakhamar nyilvánvalóvá vált, hogy a legnagyobb gondot a kiállítás költségeinek előteremtése fogja okozni. Mivel – a Hargita Megyei Tanácsnak a Hargita Megyei Hagyományörzési Forrásközponton keresztül nyújtott 5000 lejes támogatásától eltekintve – sem a magyarországi, sem a hazai pályázati kiírásokat bonyolító intézmények nem támogatták anyagilag a kiállítást, a Haáz Rezső Múzeum vezetője, Miklós Zoltán vállalta magára a teljes költségvetés biztosítását.

Az események 2015-ben gyorsultak fel. Január 12-én újabb megbeszélés volt (ekkorra a csapat kiegészült Kolumbán Zsuzsa történész-muzeológussal), majd két hétre rá, 25-ére készült el a kiállítás alaptörténeteként is szolgáló élettörténet első változata, amelyet Szócs Levente írt meg. Ekkor változtattuk meg

a kiállítás főszereplője nevét Rebiről Annára. Elkezdődött a kiállítás katalógusának, valamint a tárlatot kiegészítő hangzó és képi anyagok előkészítése, a kiállításban szereplő tárgyak összegyűjtése és kiválogatása. Ezzel párhuzamosan a helyi sajtóban, valamint a múzeum Facebook oldalán rendszeresen jelentek meg hosszabb-rövidebb tudósítások a készülő kiállításról, valamint felhívások egy-egy hiányzó tárgy gyűjtése céljából. A kiállítás felépítésének konkrét munkálatai májusban kezdődtek el és nagyjából három hétig tartottak.

Anna üzenete

A kiállítás kísérlet jellegű. A bemutatott női életút egyszerre célja és kerete a kiállításnak, egyszerre tematizál és kontextualizál. Egyrészt arra vállalkozik, hogy egy életút bemutatása mentén a székelyföldi paraszttasszonyoknak a helyi társadalomban betöltött szerepének 20. századi változásait érintő kérdésekre irányítsa rá a figyelmet, másrészt azt próbálja érzékeltetni, hogy a néprajzi múzeumokban, néprajzi kiállításokon bemutatott tárgy-együttesek primér használati kontextusukban egy-egy személyhez kötődnek, az egyén körül szerveződik a hagyományos tárgyak és nyilvános, illetve intim terek univerzuma.

A kiállítás nem egy konkrét személy életútjának bemutatására vállalkozik, de olyan életút-konstrukciót hoz létre, olyan tipikus, vagy éppen ellenkezőleg: sajtóságos élethelyzetek sorozatából építkezik, hogy az így létrejött életút már valóságosnak hat, úgy tetszik, hogy akár meg is történhetett volna. Annak ellenére, hogy a bemutatott életút több ponton is tartalmaz olyan mozzanatot, amelyek a hagyományos paraszttársadalomban normaszegésnek számítanak, nem tekinthető kivételesnek vagy különlegesnek, inkább csak – mint minden egyéné – sajtóságosnak mondható (vö. Keszeg 2012: 197.). Az, hogy a kiállítás során az életút bemutatása egy adott ponton két szálra szakad, és két történet fut párhuzamosan, azt jelzi: annak ellenére, hogy a hagyományos paraszttársadalom kitermel és mozgásban tart bizonyos számú életút-modellt, az emberélet sorsfordító pillanataiban, az egyént ért sorstragédiák valós enyhítésére/orvoslására a helyi társadalomban nincsenek kéznél intézményes megoldások. Az egyén nem rendelkezik valóban hatékony életpálya-építési kompetenciákkal.

„Hallgatom a rádiót, nézem a tévét; né, épp most mondják, hogy nagy cirkusz van Temesváron s Bukarestbe – úgy látszik, van, akinek ez az élet se tetszik”

Ajánlott irodalom

ANDRÁS Erzsi Erdei

2008 Kedvemre való hogy meséljek. Sajtó alá rendezte Ambrus Judit, Mentor Kiadó, Marosvásárhely

BERÉNYI Andrásné

1975 Nagy Rozália a nevem. Válogatta, szerkesztette és az utószót írta Hop-pál Mihály, Gondolat Könyvkiadó, Budapest

BERTALAN Ágnes

1963 Asszonyok, lányok Biharugrán. A Gyulai Erkel Ferenc Múzeum Kiadványai 42–43. (szerkesztő: Dankó Imre), Erkel Ferenc Múzeum, Gyula

DEMETER Annamária

2005 A kézimunka mind szép. In: Keszeg Vilmos (szerk.): Specialisták. Életpályák és élettörténetek. Scientia Kiadó, Kolozsvár, 209–253.

DIÓSZEGI Anna

2001 Életem története. Emlékek a kolozsvári Hóstátról. (szerkesztette: Keszeg Vilmos) Erdélyi Gondolat Kiadó, Székelyudvarhely

GYÖRGY Zsuzsa

1997 Egy küzdelmes élet. Egy parasztasszony vallomása. Gondozta és a bevezetőt írta Nagy Olga, Erdélyi Gondolat, Székelyudvarhely

GYŐRI Klára

1975 Kiszáradt az én örömem zöld fája. Emlékezés. Sajtó alá rendezte és az előszót írta Nagy Olga. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

HOPPÁL Mihály–KÜLLŐS Imola–MANGA János

1974 „Emlékül hagyom az unokáknak, dédunokáknak, lássák, hogyan élünk, s hogy az ő életük szebb legyen egyszer... Önéletírások. Gondolat Könyvkiadó, Budapest

HUSZÁR Zoltán

2007 Németek Magyarországon – Magyarok Németországban. Európai életutak. Deutsche in Ungarn – Ungarn in Deutschland. Europäische Lebenswege (Ulm–Berlin–Budapest–Pécs). In: Ihász István–Pintér János (szerk.): Történeti Muzeológiai Szemle. A Magyar Múzeumi Történetész Társulat Évkönyve 7. Budapest, 295–299.

KESZEG Vilmos

1996 Kelt levelem... Egy mezősegi parasztasszony levelezése, Debrecen

1998 Írott szövegek egy személy életterében. Ethnographia XC évf. 2 sz. 589–628.

2001 Az írás és a beszéd konfliktusa: egy írástudó asszony "pere". Néprajzi Látóhatár X. évf. 1–4. sz. 135–148.

2005 Az írás szerepe egy asszony életében. In: Keszeg Vilmos: Specialisták.

A kiállítás plakátja

Életpályák és élettörténetek. Scientia Kiadó, Kolozsvár, 583–663.

2012 Történetek és történetmondás Detreheuntelepen. Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár

KISS Lajos

1943 A szegény asszony élete. Athenaeum, Budapest

KOCSIS Rózi

1988 Megszépült szegénység. Vallomás a gyermekkorról. Sajtó alá rendezte és az előszót írta Nagy Olga, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

1997 Remények és kétségek között. Sajtó alá rendezte és az előszót írta Nagy Olga. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely

2000 Nyitott könyv a lelkem. Egy anya vallomása. Sajtó alá rendezte és az előszót írta Nagy Olga. Ő Harmattan, Kiadó, Budapest

MORVAY Judit

1956 Asszonyok a nagycsaládban. Akadémiai Kiadó, Budapest

NAGY Anna

1999 Városi házicselés Magyarországon a 20. század első felében, paraszti önéletírások alapján. Hálók. Egyetemi dolgozatok Szilágyi Miklós 60. születésnapja alkalmából. ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszék, Budapest, 121–139.

NAGY Ilona

1982 Parasztasszonysorsok az önéletrajzírás tükrében. Honismeret, X. évf. 5. sz. 8–10.

NAGY Julianna

2012 Miért nem lettem költő? Sajtó alá rendezte Ozsváth Imola, Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár

NAGY Olga

1988 Asszonyok könyve. Népi elbeszélések. Magvető, Budapest

OZSVÁT Imola

2005 Egy naiv festő élettörténetének motívumai. In: Keszeg Vilmos (szerk.): Specialisták. Életpályák és élettörténetek. Scientia Kiadó, Kolozsvár, 31–118.

ÖRSZIGETHY Erzsébet

1986 Asszonyok Férfisorban, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest

PÁ CZKÁN Éva

2002 Kopasz föld. Mentalitás- és szövegvizsgálat egy élettörténet elemzésének alapján. Az utószót írta Görög Hajnalka. Kriza Könyvek 13. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

PILLICH László–VETÉSI László

1987 Leírtam életem. Népi önéletírások. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

SALAMON Anikó

1979 Így teltek hónapok, évek... Öt önéletrajz. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

SZŐCS Levente

2010 „Életrajzom a Színpadon” A gyermekócsomafalvi Köllő Teréz népi önéletrajzának értelmezése. Acta Siculica, 669–679.

TÁTRAY Zsuzsanna

1988 Leányélet. Crea Print, Budapest,

VEREBÉLYI Kincső

2000 A női önéletrajzok folklorisztikai vizsgálatának néhány tanulsága. In: Folklorisztika 2000-ben. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. születésnapjára, ELTE BTK, Budapest, 134–163.

ZAKARIÁS Erzsébet

2000 Asszonyélet. Mentor Kiadó, Marosvásárhely

ZSIGMOND Erzsébet

1995 Sírátó, életem panaszos könyve. Szerkesztette és az utószót írta Keszeg Vilmos, Kriza Könyvek 1. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár